

Марина Степанюк
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ФАТИЧНИХ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ У ТВОРІ «ФАТА МОРГАНА» М. КОЦЮБИНСЬКОГО

Представлена публікація актуалізує питання перекладу культурно-специфічної лексики в різних мовах, зокрема в перекладах українською та англійською. Зростання наукового інтересу зумовило актуальність дослідження, а саме обґрунтування у сучасному українському перекладознавстві комунікативно-прагматичних стратегій відтворення репертуару образно-стилістичних та прагматичних засобів в ідіостилі певного автора. Останні виявляються суттєвими для реконструкції його художньої, семіотичної та культурної рецепції, психології художнього мислення та авторського осмислення художньої картини світу.

Метою статті є виявлення, аналіз та опис методів відтворення стилістичних засобів, а саме фатичних мовленнєвих актів, як у тексті-оригіналі, так і тексті – перекладі художнього твору. Дослідження та безпосередньо аналіз проводились на матеріалі повісті Михайла Коцюбинського «Fata Morgana» і його перекладі англійською мовою, здійсненим видавництвом «Dnipro publishers» у 1980 році.

У ході аналізу фактичного матеріалу були застосовані такі методи: метод структурних трансформацій, зіставний та описовий методи, контекстуального та компонентного аналізу, елементи комунікативно-прагматичного та контекстуального аналізу.

Ключові слова: мовленнєвий акт, переклад художньої літератури, етикетний мовленнєвий акт привітання, мовленнєвий акт побажання, етикетний мовленнєвий акт вибачення, емотивна лексика.

The presented publication updates the issue of culturally specific vocabulary translation in different languages, in particular in Ukrainian and English translations. The growth of scientific interest determined the relevance of the research, namely the justification in modern Ukrainian translation studies of communicative and pragmatic strategies of reproducing the repertoire figuratively and stylistically and pragmatic means in the idiosyncrasy of a certain author. The latter are essential for the reconstruction of his artistic, semiotic and cultural reception, the psychology of artistic thinking and the author's understanding of the artistic picture of the world.

The purpose of the article is to identify, analyze and describe stylistic devices reproduction methods, namely phatic speech acts, both in the original text and in the translated text of an artistic work. Research and direct analysis were conducted on the material of Mykhailo Kotsiubynsky's story "Fata Morgana" and its translation into English by the publishing house Dnipro publishers in 1980.

During the analysis of the actual material, the following methods were applied: the method of structural transformations, comparative and descriptive methods, contextual and component analysis, elements of communicative-pragmatic and contextual analyses.

Key words: speech act, translation of fiction, etiquette speech act of greeting, etiquette speech act of wish, etiquette speech act of apology, emotional vocabulary.

Фатичні мовленнєві акти є універсальним феноменом у будь-якій культурі та характеризуються залученням широкого спектра мовленнєвих одиниць та відповідних закономірностей їх вживання.

Дослідники розглядають у ролі фатичних мовленнєвих актів вільні висловлювання, формули мовленнєвого етикету, запитальні речення, дискурсивні маркери та інші мовні засоби, що вживаються на різних етапах комунікації для її ініціювання, підтримки та завершення, проте не подають єдиної класифікації цих мовленнєвих актів.

У своєму творі М. Коцюбинський здебільшого використовував такі мовленнєві акти: етикетний мовленнєвий акт приві-

тання, мовленнєвий акт побажання, етикетні мовленнєві акти вибачення, прохання та прощання.

Етикетний мовленнєвий акт привітання – це необхідний компонент увічливого й етикетного спілкування, адже привітання підготовлює «ґрунт» для наступної розмови, із його допомогою встановлюється також певна атмосфера спілкування. Етикетний мовленнєвий акт прощання маркує завершення вербальної інтеракції та виступає своєрідним показником подальшої комунікативної взаємодії між співрозмовниками.

Мовленнєвий акт побажання – це, як правило, мовленнєва дія ввічливості, яку адресант реалізовує для того, щоб приділити адресатові увагу, виявити симпатію, висловити надію на злагоду в його майбутньому житті, а отже, дотриматися норм мовленнєвого етикету конкретної лінгвокультури [1, с. 15]. За допомогою етикетного мовленнєвого акту побажання мовці здебільшого реалізують стратегії позитивної ввічливості.

Етикетні мовленнєві акти вибачення – це експресивні мовленнєві акти, ядром яких є експресивне перформативне дієслово. Основна функція подібних конструкцій – відновити гармонію між суб'єктами спілкування [4, с. 125]. Етикетні мовленнєві акти вибачення пов'язані як зі збереженням комунікативної дистанції, так і зі встановленням комунікативного зближення між співрозмовниками в процесі спілкування [3, с. 135].

В українському оригінальному тексті та тексті – перекладі англійською мовою представлені усі вищеописані категорії фатичних актів. Прикладами мовленнєвого акту привітання є: А ви ж думали – де? Дай, боже... [2, с. 14]. Where'd you think I would be? Hello... [5, p. 14].

У цьому прикладі українського мовою привітання представлено незакінченим побажанням, у англійській мові це побажання передається звичайним «hello».

Український вислів «Дай, Боже, щастя!» вживають люди всіх вікових категорій, хто зайнятий якоюсь працею. У англійській

мові цей вираз не є загальноновживаним і не притаманний загалом, тому і може бути незрозумілим читатеві.

Фатичний мовленнєвий акт прохання відображає приклад із твору: Все в парі та в парі, немов голуб'ята... Сказано, молодощі. Бувайте ж здорові... [2, с. 20]. Well, that's young folks for you. So long." [5, p. 22].

У цьому прикладі мовець здійснює мовленнєвий акт прощання за допомогою фрази «so long», що у розмовній англійській мові означає «бувай!», в українській ж замість стандартного вигуків використовується усталена етикетна конструкція побажання здоров'я людині, з якою ведеться діалог.

Наступним етикетним мовленнєвим актом є акт побажання. Прикладом є:

– Звісно, люди – божі собаки, гризуться. Спасибі вам, серце, за добре слово. Хай вам господь помагає, де тільки лицем обернетесь... [2, с. 35]. "As for people, to God they're just canines, and they scrap like dogs. Thanks, my dear, for the good tidings. God help you in all your efforts." [5, p. 52].

У цьому прикладі еквівалент мови оригіналу збігається з ним лише за образним змістом, лексична образність не втрачається, в той же час образ Бога зберігається в обох мовах.

Останнім прикладом фатичного мовленнєвого акту є акт вибачення. У тексті українською та англійською мовами він представлений прикладом:

– А що там, Яне? – Прошу пана, сьогодні не можна почати жнива. – А то чому? Хіба Ян не загадував вчора? – Ціле село оббіг, прошу ласкавого пана, та ніхто на роботу не вийшов. Не хочуть жати по нашій ціні [2, с. 45].

"What's wrong Jan?" "Beg pardon, Sir, but we can't start reaping today." "Why is that? Didn't you give the appropriate orders yesterday?" "I ran all about the village, beg pardon, but no one agreed to work. They don't want to reap for our price." [5, p. 67].

У цій ситуації висловлення «*прошу пана*» рівнозначне «*вибачте, пане*». Мовець використовує його для покращення ситуації, не зважаючи на її негативний бік, і для того, щоб не засмутити співрозмовника, завчасно перепрошуючи за конкретний стан речей.

Отже, після аналізу прикладів використання та перекладу фатичних мовленнєвих актів, можна дійти висновку, що вони знаходять своє застосування у будь-якій мові, проте їхня лінгвістична реалізація, структура та правила вживання варіюються в кожній мові, оскільки вони залежать не тільки від семантичного наповнення, а й від цінностей, етикету та правил поведінки певного народу.

Література

1. Виноградов В. Проблемы литературных языков и закономерности их образования и развития. Москва, 1967.
2. Коцюбинський М. Повість «Fata Morgana». URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1066>
3. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.
4. Сітко Алла, Болдирева Марія. Переклад англійських вигуків. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/9711/1>
5. Kotsiubyns'kyi Mykhailo. Fata Morgana and other Stories. Kiev : Dnipro, 1980. 406 p.